

Силабус освітнього компонента
Програма навчальної дисципліни

«ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ»

Шифр та назва спеціальності
053 Психологія

Інститут
ІНІ Соціально-гуманітарних технологій

Освітньо-наукова програма
Психологія

Кафедра
Педагогіки та психології управління соціальними системами імені акад. І.А. Зязюна

Рівень освіти
Доктор філософії

Тип дисципліни
Спеціальна (фахова), Обов'язкова

Семестр
2

Мова викладання
Українська

Викладачі, розробники

Штученко Ірина Євгенівна
Iryna.Shtuchenko@khp.edu.ua

Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами імені акад. І.А. Зязюна НТУ «ХПІ». Досвід викладацької діяльності – 15 років. Автор понад 40 наукових та науково-методичних праць. Автор, ведуча тренінгів, трансформаційних ігор у напрямку розвитку кар'єрного успіху. Провідний лектор з дисциплін: «Загальна психологія. Практикум із загальної психології», «Загальна психологія. Психологія особистості», «Експериментальна психологія», «Теорія та практика психотерапії», «Основи психологічного консультування»

Детальніше про викладача на сайті кафедри
<http://web.kpi.kharkov.ua/ppuss/uk/>

Загальна інформація

Анотація

Дисципліна спрямована на оволодіння теоретичних основ системи знань про методологію, феноменологію проблеми психічного розвитку особистості в онтогенезі, його провідними силами, механізмами та закономірностями, вікові періоди та кризи впродовж розвитку, психологічних властивостей на різних етапах розвитку, а також діагностичним інструментарієм дослідження особистості впродовж життя.

Мета та цілі дисципліни

Виробити у аспіранта теоретичні та практичні уявлення та компетентності щодо методологічного та дослідницького аналізу проблеми розвитку особистості впродовж

життя, в тому числі у контексті взаємодії із соціумом, здатності до побудови шляхів діагностування особливостей особистості протягом онтогенезу.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації. Підсумковий контроль – залік

Компетентності

СК1. Здатність виокремлювати, систематизувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

СК2. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК3. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти в сфері психології та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство та відповідальність під час їх реалізації; забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності.

СК5. Здатність оцінювати рівень власної фахової компетентності, саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, підвищувати професійну кваліфікацію, бути професійно мобільним.

Результати навчання

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання щодо обраної для дослідження проблеми у сфері психології / на межі предметних галузей, а також дослідницькі уміння, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з психології.

РН3. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, формулювати і перевіряти гіпотези, визначати чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 90 год.: лекції – 15 год., практичні заняття – 15 год., самостійна робота – 60 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: «Світоглядні та соціокультурні основи науково-технічної діяльності», «Інформаційні-комунікаційні технології для наукового пошуку».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій. На лекційних та семінарських заняттях використовуються наступні методи та технології: наочні (ілюстрація практичними прикладами); практичні (проведення методик); ігрові (ділові ігри); проблемні (кейси); інтерактивні (виступи-презентації); самостійні (творчі завдання), опрацювання літератури); тренінгові (рефлексія, обговорення), метод проектів. Для цього вони використовують персональні комп'ютери.

Здобувач вважається допущеним до семестрового іспиту з освітнього компоненту за умови повного відпрацювання всіх практичних занять та завдань самостійної роботи

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема №1. Методолого-теоретичні аспекти психології розвитку

Основні методологічні засади психології розвитку. Методолого-категоріальний апарат психології розвитку (філогенез, онтогенез, розвиток, психічний розвиток, вікова періодизація, сенситивний період та ін).

Тема №2. Феноменологія психології розвитку особистості.

Джерела, рушійні сили та умови психічного розвитку. Кількісний та якісний розвиток. Протиріччя як джерела та рушійні сили розвитку. Закономірності психічного розвитку, Поняття віку в психології. Особливості вікового розвитку: конкретно-історичні умови, спадковість, характер виховання. Соціально-історична природа дитинства. Вікові періодизації розвитку особистості

Тема № 3. Теорії психічного розвитку

Зарубіжні теорії розвитку (Ж.Піаже, Е.Еріксон, К.Колберг та ін). Вітчизняні теорії розвитку (Г. Костюк, С. Максименко, В. Рибалко та ін.).

Тема № 4. Теоретико-практичні основи дитинства (від народження до юності)

Загальна характеристика періодів. Розвиток психіки (психічні новоутворення, кризи, когнітивна, спонукальна, емоційна сфери та ін.). Розвиток особистості у контексті особливостей взаємодії із соціумом.

Тема №5. Теоретико-практичні основи молодого та зрілого віку (від юності до етапу старіння)

Загальна характеристика періодів. Розвиток психіки (психічні новоутворення, кризи, когнітивна, спонукальна, емоційна сфери та ін.). Розвиток особистості у контексті особливостей взаємодії із соціумом.

Тема №6. Психодіагностичний інструментарій з дослідження особистості протягом онтогенезу.

Особливості застосування психодіагностичних методів в залежності від періоду розвитку. Класифікація психодіагностичних методів для виявлення особливостей розвитку.

Теми практичних занять

Тема №1. Методолого-теоретичні аспекти психології розвитку

Основні методологічні засади психології розвитку. Методолого-категоріальний апарат психології розвитку (філогенез, онтогенез, розвиток, психічний розвиток, вікова періодизація, сенситивний період та ін).

Тема №2. Феноменологія психології розвитку особистості.

Джерела, рушійні сили та умови психічного розвитку. Кількісний та якісний розвиток. Протиріччя як джерела та рушійні сили розвитку. Закономірності психічного розвитку, Поняття віку в психології. Особливості вікового розвитку: конкретно-історичні умови, спадковість, характер виховання. Соціально-історична природа дитинства. Вікові періодизації розвитку особистості

Тема № 3. Теорії психічного розвитку

Зарубіжні теорії розвитку (Ж.Піаже, Е.Еріксон, К.Колберг та ін). Вітчизняні теорії розвитку (Г. Костюк, С. Максименко, В. Рибалко та ін.).

Тема № 4. Теоретико-практичні основи дитинства (від народження до юності)

Загальна характеристика періодів. Розвиток психіки (психічні новоутворення, кризи, когнітивна, спонукальна, емоційна сфери та ін.). Розвиток особистості у контексті особливостей взаємодії із соціумом.

Тема №5. Теоретико-практичні основи молодого та зрілого віку (від юності до етапу старіння)

Загальна характеристика періодів. Розвиток психіки (психічні новоутворення, кризи, когнітивна, спонукальна, емоційна сфери та ін.). Розвиток особистості у контексті особливостей взаємодії із соціумом.

Тема №6. Психодіагностичний інструментарій з дослідження особистості протягом онтогенезу.

Особливості застосування психодіагностичних методів в залежності від періоду розвитку. Класифікація психодіагностичних методів для виявлення особливостей розвитку.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Самостійна робота здобувача полягає у опрацюванні лекційного матеріалу, підготовці до практичних занять. Здобувачам також рекомендуються додаткові матеріали (відео, статті, підручники) для самостійного вивчення та аналізу, підготовки до лекційних та практичних занять.

Тематика самостійних робіт
1. Сучасні проблеми розвитку особистості та шляхи їх вирішення
2. Аналіз сучасних теорій особистості у психології та міждисциплінарних напрямках
3. Розробка та обґрунтування проекту з визначення сучасних особливостей розвитку особистості певного вікового періоду
4. Шляхи розвитку особистості з позиції акмеологічного підходу
5. Аналіз чинників розвитку особистості в контексті взаємодії із соціумом
6. Аналіз та обґрунтування батареї методик дослідження особистості конкретного вікового періоду

Література та навчальні матеріали

1. Помилуйко, В. Ю. (2020). *Психологія розвитку ключових компетентностей у дорослому віці* (Doctoral dissertation).
2. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В. Вікова психологія : навч. посібник. Київ : Центр учб. літ., 2018. 375с.
3. Павелків, Р. В., & Цигипало, О. П. (2015). *Дитяча психологія: підручник. Київ: Альма-матер.*
4. Павелків Н.В. Вікова психологія [Текст] : підручник / Р. В. Павелків. - Київ : Кондор, 2015. - 469 с.
5. Савчин М.В. Вікова психологія [Текст] : навч. посібник / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. - Київ : ВЦ Академія, 2017. - 367 с.
6. Tanjung, R. F., Sucipto, S. D., Lubis, K., Suryani, Y. D., & Minarsi, M. (2024). Analysis of child development based on development psychological theory. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 18(3), 1091-1098.
7. Warner, S., & Kaplan, B. (Eds.). (2024). *Toward a holistic developmental psychology*. Taylor & Francis.
8. Hepach, R. (2024). Pupillometry in Developmental Psychology. In *Modern Pupillometry: Cognition, Neuroscience, and Practical Applications* (pp. 101-126). Cham: Springer International Publishing.

Додаткова література

1. Кацавець, Р. С. (2020). Вікова психологія: виникнення та розвиток. *Dictum factum*, (1 (6)), 8-8.
2. Павелків, Р. (2022). Вікова специфіка переживання дітьми переселенців психотравмуючих подій. *Психологія: реальність і перспективи*, (19), 105-110.

3. Bell, M. A. E. (2024). *Child development at the intersection of emotion and cognition* (pp. viii-299). American Psychological Association.
4. Sobirovna, F. N. (2024). Psychological Characteristics Of Primary School Students. *Wire Insights: Journal of Innovation Insights*, 2(2), 4-6.

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності аспіранта та розподіл балів

Підсумкова оцінка розраховується як сума балів:

Види діяльності	Бали
Тема 1	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: аналітичне завдання із визначення проблемогенезу категоріального апарату психології розвитку	4
Самостійна робота: Сучасні проблеми розвитку особистості та шляхи їх вирішення	5
Тема 2	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: аналітичне завдання з визначення закономірностей, рушійних сил розвитку в контексті сучасних викликів	4
Самостійна робота: аналіз наукових робіт з проблем теорії розвитку особистості	5
Тема 3	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: аналітичне завдання з аналізу та порівняння теорій розвитку особистості	4
Самостійна робота: Аналіз сучасних теорій особистості у психології та міждисциплінарних напрямках	5
Тема 4	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: аналітичне завдання із аналізу та порівняння вікових періодів дитинства	4
Самостійна робота: Аналіз чинників розвитку особистості в контексті взаємодії із соціумом	5
Тема 5	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: аналітичне завдання із аналізу та порівняння вікових періодів молодості та зрілого віку	4
Самостійна робота: Шляхи розвитку особистості з позиції акмеологічного підходу	5

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Критерії оцінювання підсумкового екзамену:

Критерії оцінювання	Бали
Глибоке знання навчального матеріалу. Практичне завдання виконано повно, з глибоким обґрунтуванням. Можуть бути незначні неточності	20-18
Глибокий рівень знань в обсязі обов'язкового матеріалу. Практичне завдання виконано повно, з глибоким обґрунтуванням. Відповіді можуть містити певні неточності	17-15
Міцні знання матеріалу, що вивчається, та його практичного застосування. Відповіді можуть бути не повними, з незначними помилками	14-12
Знання основних фундаментальних положень. Відповіді містять деякі помилки.	9-11
Знання основних фундаментальних положень матеріалу. Незнання окремих (непринципових) питань з матеріалу дисципліни	6-8
Знання та вміння фрагментарні, слабкі	3-5
Відсутність знань значної частини матеріалу	0-2

Тема 6	
Аудиторна робота: активність на заняттях, у процесі бесід, дискусій, обговорення практично-орієнтованих питань	1
Практичне заняття: Аналіз вимог до психодіагностичного інструментарію різних вікових періодів	4
Самостійна робота: Аналіз та обґрунтування батареї методик дослідження особистості конкретного вікового періоду	5
Поточне опитування щодо результатів опрацювання лекційного матеріалу	20
Підсумковий контроль: Іспит	20
Всього	100

Виконання завдань під час практичних занять та самостійної роботи оцінюється за критеріями: обґрунтованості, аргументованості, повноти відповідей на завдання, правильності, самостійності виконання. У випадку відсутності аспіранта на практичному занятті за поважних причин, він має можливість виконати завдання самостійно. Поточне тестування оцінюється за критеріями правильності відповідей.

Підсумкова форма оцінювання – залік. Проводиться за допомогою відповідей на контрольні питання до курсу.

Норми академічної етики і політика курсу

Аспірант повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при нерозв'язності конфлікту доводиться до співробітників відділу аспірантури.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис
12.06.2024

Завідувач кафедри
Ніна ПІДБУЦЬКА

Дата погодження, підпис
12.06.2024

Гарант ОНП
Ніна ПІДБУЦЬКА